



Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

AL ./ riksåklagaren ang. häktning

(Hovrätten för Västra Sveriges beslut den 30 april 2020 i mål Ö 2804-20)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att svara skriftligen på överklagandet. Yttrandet ska särskilt avse frågan om tingsrätten vid huvudförhandlingen kan anses ha angivit en särskild häktningsgrund för beslutet den 28 april 2020 om att AL ska kvarbli i häkte och om rätten när den fattar beslut om att en misstänkt ska kvarbli i häkte ska ange det brott som misstanken avser och den särskilda häktningsgrunden. Yttrandet ska även avse frågan vad följden blir av att ett häktningsbeslut inte innehåller dessa uppgifter.

Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens beslut och anser att det inte finns skäl att meddela prövningstillstånd.

Bakgrund

Under pågående förundersökning häktade tingsrätten den 7 mars 2020 AL såsom på sannolika skäl misstänkt för grovt olaga tvång den 3-4 mars 2020. Som särskild häktningsgrund angavs det fanns risk för att AL genom att undanröja bevis eller på något annat sätt skulle försvåra sakens utredning.

Vid en omhäkningsförhandling den 20 mars 2020 beslutade tingsrätten att AL skulle kvarbli i häkte. Åklagaren hade ändrat brottsrubriceringen till grov misshandel. Tingsrätten angav att AL var på sannolika skäl misstänkt för detta brott. Vidare angavs att det fortfarande fanns risk för att AL genom att undanröja bevis eller på något annat sätt skulle försvåra sakens utredning.

AL åtalades den 9 april 2020 för synnerligen grov misshandel och försök till grovt olaga tvång (tillsammans och i samförstånd med en medtilltalad). Försöket till grovt olaga tvång avsåg att AL och den medtilltalade genom

misshandeln försökte förmå målsäganden att betala tillbaka en skuld till den medtilltalade. De båda åtalspunkterna avsåg således samma gärning och misshandelsbrottet utgjorde ett led i försöksbrottet.

Huvudförhandling hölls den 21, 24 och 28 april 2020. Noteras kan att huvudförhandlingen den 28 april pågick till kl. 17.50. Under huvudförhandlingen justerades åtalet i den del det avsåg synnerligen grov misshandel till att avse grov misshandel.

Av tingsrättens anteckningar vid huvudförhandlingen framgår att åklagaren den sista förhandlingsdagen yrkade att AL skulle vara fortsatt häktad på grund av recidivfara. AL yrkade att han skulle försättas på fri fot. Vidare framgår att tingsrätten efter enskild överläggning avkunnade beslut enligt vilket AL skulle kvarbli i häkte i avvaktan på dom på grund av att det förelåg risk för att han skulle fortsätta sin brottsliga verksamhet. Några restriktioner fick inte meddelas. Tingsrätten uttalade också att dom kommer att meddelas genom att hållas tillgänglig på tingsrättens kansli den 12 maj 2020, kl. 11.00.

Den 29 april 2020 inkom AL till hovrätten med ett överklagande i vilket han yrkade att tingsrättens häktningsbeslut skulle hävas. I överklagandet uttalade AL att han varit häktad misstänkt för grov misshandel på den särskilda häktningsgrunden kollusionsfara. Vid slutpläderingen i tingsrätten yrkade åklagaren att AL skulle kvarbli i häkte, men motiveringen var nu att det förelåg recidivfara sedan kollusionsfaran upphört i och med att huvudförhandlingen avslutades. I överklagandet redovisades sedan dels vilka skäl åklagaren anförde för att det förelåg recidivfara, dels vad AL ansåg talade emot att så var fallet.

Hovrätten förelade åklagaren att yttra sig över ALs överklagande. I yttrandet uttalade åklagaren bl.a. att AL hela tiden varit häktad på kollusionsfara. Under pläderingen frånföll han denna häktningsgrund och hänvisade i stället till recidivfara. Han angav också varför han ansåg att det förelåg recidivfara.

AL inkom med yttrande över vad åklagaren anförde. Därvid uttalades att det inte förelåg någon recidivfara, varför AL skulle försättas på fri fot.

Hovrätten beslutade den 30 april 2020 att avslå ALs överklagande. Under rubriken "Överklagat avgörande" noterades "Uddevalla tingsrätts beslut 2020-04-28 i mål B 679-20, se bilaga A". Bilaga A utgjordes av en utskrift av tingsrättens dagbok. Den 28 april antecknas "BESLUT vid huvudförhandling - AL ska kvarbli i häktet till dess dom meddelas den 12 maj 2020 kl 11:00 /VK/JK". Direkt under denna anteckning noteras, samma dag, att överklagande kommit in från AL/BE avseende häktningsbeslutet.

Det kan noteras att en medtilltalad häktades samtidigt som AL. Någon notering om detta finns inte i dagboken.

Överklagandet

AL har överklagat hovrättens beslut och yrkat att Högsta domstolen ska försätta honom på fri fot och återförvisa målet till hovrätten för ny prövning. Enligt AL har varken tingsrätten eller hovrätten motiverat sitt beslut i fråga om skälen för häktning vilket kränker hans mänskliga rättigheter. AL uppger att han tidigare endast dömts för bötesbrott vilket talar emot att det föreligger recidivfara. Någon argumentation som talar emot detta har inte presenterats.

Tingsrättens yttrande

Högsta domstolen förordnade den 5 maj 2020 att tingsrätten skulle yttra sig beträffande den särskilda häktningsgrunden för beslutet den 28 april 2020 om att AL skulle kvarbli i häkte.

Rådmannen VK, som var ordförande vid huvudförhandlingen i målet, har i ett yttrande den 5 maj 2020 uttalat att tingsrätten den 28 april 2020 beslutade att AL skulle kvarbli i häkte i avvaktan på dom då det förelåg risk för att han skulle fortsätta sin brottsliga verksamhet. Därvid hänvisades till anteckningarna från huvudförhandlingen.

Grunderna för min inställning

Den rättsliga regleringen

Enligt 24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken får den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott, för vilket det är föreskrivet fängelse ett år eller däröver, häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

1. avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara),
2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara) eller
3. fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara).

Beslut att häkta någon meddelas av rätten. I beslutet ska anges det brott som misstanken avser och grunden för häktningen (se 24 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken). Med grunden för häktningen avses en eller flera av de särskilda häktningsförutsättningar som ska föreligga, dvs. flyktfara, kollusionsfara eller recidivfara (se prop. 1986/87:112 s. 62).

Enligt 24 kap. 14 § andra stycket rättegångsbalken ska den som yrkar häktning ange de omständigheter som yrkandet grundas på samt ska den anhållne och dennes försvarare få tillfälle att yttra sig innan rätten beslutar om häktning.

Sedan åtal har väckts kan såväl åklagaren och målsäganden som rätten självmant ta upp frågan om häktning (se 24 kap. 17 § första stycket rättegångsbalken).

Av 24 kap. 21 § rättegångsbalken följer att om den misstänkte döms för brott och är häktad, ska rätten pröva om han eller hon ska stanna kvar i häkte till dess domen vinner laga kraft. Prövningen ska ske enligt de grunder som anges i 24 kap. rättegångsbalken.

I "Den nya häktningsgrunden" NJA 2019 s. 741 uttalade Högsta domstolen följande om den misstänktes rätt att yttra sig över häktningsfrågan.

12. Det är en viktig rättssäkerhetsgaranti att häktning inte äger rum utan att den misstänkte fått möjlighet att dessförinnan framföra sina synpunkter och att denna möjlighet ges vid en förhandling (se NJA 1990 s. 542, NJA 1992 s. 499 och NJA 1993 s. 161). I detta ligger att den enskilde ska lämnas tillfälle att framföra synpunkter, inte bara på frågan om häktning som sådan, utan även på de särskilda häktningsgrunder som kan bli aktuella och på det proportionerliga i åtgärden (jfr 24 kap. 14 § andra stycket rättegångsbalken).

13. När rätten ger den misstänkte tillfälle att framföra sina synpunkter på häktningsfrågan får detta inte ske på ett oprecist eller underförstått sätt. Det måste vara tydligt för den misstänkte att det finns tillfälle att framföra synpunkter på häktningsfrågan, innefattande de särskilda häktningsgrunderna. .-
.-

Enligt 6 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken ska av målregistret eller av akten framgå domstolens avgöranden i målet, när de har beslutats och vem eller vilka som svarar för beslutet, samt vem eller vilka som svarar för gjorda anteckningar. I 6 kap. 3 § första stycket anges vad som ska antecknas vid ett sammanträde. Att anteckningarna ska göras i anslutning till sammanträdet framgår av paragrafens andra stycke.

I Fittgers kommentar till rättegångsbalken uttalas att i fråga om sådana beslut som inte är slutliga och som inte heller ska tas upp i dom eller slutligt beslut finns inga särskilda formföreskrifter. Som exempel nämns ett beslut om att med stöd av 35 kap. 7 § rättegångsbalken avvisa viss bevisning. Ett beslut av detta slag anges kunna tas in i målregistret, antecknas på en handling i akten eller tas upp i ett protokoll. Men det förhållandet att ett beslut om avvisande av bevisning rimligen måste motiveras medför att ett protokoll kan vara den naturliga platsen för beslutet. Vidare uttalas att regleringen i 6 kap. 3 § första stycket, genom att den inte som tidigare motsvarighet är helt knuten till protokollsformen, ger domstolen vissa möjligheter att laga efter läglighet när det gäller formerna för anteckningarna. Slutligen uttalas att även om det inte finns någon uttrycklig bestämmelse om detta, får det anses åligga den som är ansvarig för målet, dvs. oftast en rotelinnehavare, att tillse att behövliga

anteckningar inte görs senare än nödvändigt. (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken [version 1 oktober 2019, JUNO], kommentaren till 6 kap 2 och 3 §§).

Min bedömning i detta fall

AL var i tiden före och under huvudförhandlingen häktad såsom på sannolika skäl misstänkt för grov misshandel. Den särskilda häktningsgrunden var kollusionsfara.

Under slutanförandet vid huvudförhandlingen i tingsrätten yrkade åklagaren att AL skulle vara fortsatt häktad. Åklagaren frånföll därvid den särskilda häktningsgrunden kollusionsfara och hävdade i stället att det förelåg recidivfara. Han motiverade också varför han ansåg att det fanns risk för fortsatt brottslighet. AL får under sitt slutanförande antas ha behandlat häktningsfrågan och då argumenterat angående recidivfaran; han har i vart fall haft alla möjligheter att göra så.

Enligt anteckningarna från huvudförhandlingen avkunnade tingsrätten efter enskild överläggning beslut i häktningsfrågan. AL skulle kvarbli i häkte i avvaktan på dom på grund av att det förelåg risk för att han skulle fortsätta sin brottsliga verksamhet. Det saknas enligt min mening anledning att ifrågasätta anteckningarna. Ordföranden vid huvudförhandlingen har för övrigt hänvisat till anteckningarna och har således ingen annan uppfattning om den särskilda häktningsgrund som angavs när beslutet avkunnades.

Huvudförhandlingen i målet avslutades och beslutet i häktningsfrågan avkunnades sent på eftermiddagen den 28 april 2020. AL överklagade häktningsfrågan samma dag eller på förmiddagen den 29 april 2020. Vid den tidpunkten hade anteckningarna från huvudförhandlingen ännu inte färdigställts. Det är mot den bakgrunden anteckningen om häktningsbeslutet i dagboken ska ses. Med noteringen avsågs således att visa att det hade fattats ett häktningsbeslut vid huvudförhandlingen. Anteckningen skickades sedan med till hovrätten tillsammans med överklagandet. Av ALs överklagande framgick för övrigt att han vid huvudförhandlingen var häktad för grov misshandel och att den särskilda häktningsgrunden var kollusionsfara. Vidare framgick att åklagaren vid huvudförhandlingen frånfällit denna häktningsgrund och i stället påstått att det förelåg recidivfara. Det angavs också dels vilka skäl åklagaren angett i detta avseende, dels varför det enligt ALs uppfattning inte förelåg recidivfara.

Hovrätten inhämtade yttrande från åklagaren som bekräftade att han i sitt slutanförande hade frånfällit häktningsgrunden kollusionsfara och i stället påstått att det förelåg recidivfara. Han angav också varför han ansåg att det förelåg recidivfara. AL inkom med yttrande i vilket uttalades att det enligt hans uppfattning inte förelåg någon recidivfara, varför han skulle försättas på fri fot.

Hovrätten har således haft fullt tillräckligt underlag för sin prövning av ALs överklagande. Av ALs överklagande till hovrätten framgår också han haft klart för sig att tingsrättens häktningsbeslut avsåg grov misshandel och att den särskilda häktningsgrunden var recidivfara.

Högsta domstolen tar i föreläggandet om svarsskrivelse upp frågan om rätten när den fattar beslut om att en misstänkt ska kvarbli i häkte ska ange det brott som misstanken avser och den särskilda häktningsgrunden. Enligt 24 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken ska i ett häktningsbeslut anges det brott som misstanken avser och grunden för häktningen. Av 24 kap. 21 § rättegångsbalken följer att om den misstänkte döms för brott och är häktad, ska rätten pröva om han eller hon ska stanna kvar i häkte till dess domen vinner laga kraft. Prövningen ska ske enligt de grunder som anges i 24 kap. rättegångsbalken.

Mot bakgrund av de redovisade reglerna ska även prövningen av om en misstänkt ska kvarbli i häkte till dess dom meddelas ske enligt de grunder som anges i 24 kap. rättegångsbalken. Det ska således föreligga dels misstanke om ett häktningsgrundande brott, dels en av de särskilda häktningsgrunderna. När ett beslut om att kvarbli i häkte fattats ska det därför stå klart vilket brott beslutet avser och vilken eller vilka särskilda häktningsgrunder som tillämpats.

I det nu aktuella fallet har tingsrätten avkunnat sitt beslut i häktningsfrågan efter enskild överläggning. I det i anteckningarna från huvudförhandlingen nedtecknade beslutet anges visserligen inte uttryckligen vilket brott misstanken avser. AL var emellertid häktad för grov misshandel och åtalet avsåg detta brott. Som framgått i det föregående avsåg det påstådda försöket till grovt olaga tvång samma gärning som den grova misshandeln, vad som påstods var att AL och den medtilltalade genom misshandeln försökte förmå målsäganden att betala tillbaka en skuld till den medtilltalade. Med hänsyn härtill har det när tingsrätten beslutade att AL skulle kvarbli i häkte inte rått någon som helst tvekan om att beslutet, liksom tidigare, avsåg att han var misstänkt för grov misshandel. AL synes inte heller påstå att det funnits några oklarheter i detta avseende. Tvärtom uttalar han i sitt överklagande av tingsrättens beslut att han var häktad för grov misshandel varefter hans argumentation avser de särskilda häktningsskälerna och då främst recidivfaran.

Visserligen är det när det gäller personella tvångsmedel från rättssäkerhetssynpunkt mycket viktigt att besluten utformas på ett klart och tydligt sätt. Den som blir föremål för t.ex. häktning måste självfallet veta vilket brott misstanken avser och vilka särskilda häktningsskäl som tillämpats. Jag anser emellertid att det när tingsrätten beslutade om att AL skulle kvarbli i häkte stod klart att brottsmisstanken avsåg grov misshandel även om detta inte uttryckligen uttalades eller nedtecknades i beslutet.

Som framgått i det föregående har tingsrätten när den fattade beslutet om att AL skulle kvarbli i häkte angett att den särskilda häktningsgrunden var risk för fortsatt brottslighet.

Högsta domstolen tar också upp frågan om vad följderna blir av att ett beslut om att en misstänkt ska kvarbli i häkte inte innehåller uppgifter om det brott som misstanken avser och den särskilda häktningsgrunden. Som nämnts har tingsrätten när den fattade beslutet om att AL skulle kvarbli i häkte angett att den särskilda häktningsgrunden var risk för fortsatt brottslighet. Vidare anser jag att det utifrån omständigheterna både för rätten och parterna varit självklart vilket brott häktningsbeslutet avsåg även om det inte uttryckligen nämns i beslutet. Den av Högsta domstolen ställda frågan aktualiseras därför enligt min mening inte i målet. Det kan noteras att Högsta domstolen formulerat frågan samtidigt som tingsrätten förelades att inkomma med yttrande.

Prövningstillstånd

AL får anses hävda att det föreligger synnerliga skäl för prövningstillstånd.

Prövningstillstånd får enligt 54 kap. 10 § första stycket 2 rättegångsbalken meddelas också om det finns synnerliga skäl för en sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

Som framgått i det föregående har tingsrätten när den fattade beslutet om att AL skulle kvarbli i häkte angett att den särskilda häktningsgrunden var risk för fortsatt brottslighet. Vidare anser jag att det utifrån omständigheterna både för rätten och parterna varit självklart vilket brott häktningsbeslutet avsåg.

Vidare är det ostridigt så att åklagaren under sitt slutanförande klart och tydligt uttalade att han fränföll den särskilda häktningsgrunden kollusionsfara och i stället påstod att det förelåg recidivfara. Åklagaren redovisade också vilka omständigheter han lagt till grund för detta påstående. AL har således haft alla möjligheter att i sitt slutanförande redovisa sin syn på frågan om det förelåg risk för fortsatt brottslighet. Parterna har sedan i hovrätten skriftligen redovisat sin respektive syn på huruvida det förelåg recidivfara eller inte. Som nämnts har AL i sitt överklagande huvudsakligen uppehållit sig vid denna fråga, han har redovisat både åklagarens skäl för och sina egna skäl emot att det förelåg recidivfara. AL har således haft klart för sig både vilket brott häktningsbeslutet avsåg och vilken särskild häktningsgrund som tingsrätten tillämpat. Han har också i hovrätten haft alla möjligheter att argumentera för sin sak.

Mot bakgrund av det sagda föreligger det enligt min mening inte skäl att meddela extraordinär dispens.

AL påstår inte att det finns skäl att meddela prejudikatdispens. Enligt min mening finns det heller inte några sådana skäl. En prövning av frågan om det föreligger risk för fortsatt brottslighet skulle sannolikt vara av mycket begränsad betydelse utanför det nu aktuella målet.

Jag har i det föregående behandlat de frågor Högsta domstolen riktat in sig på i föreläggandet om svarsskrivelse. Tingsrätten har vid huvudförhandlingen när beslutet om att AL skulle kvarbli i häkte avkunnades angett den särskilda häktningsgrunden recidivfara. Vidare anser jag att det utifrån omständigheterna både för rätten och parterna varit självklart att häktningsbeslutet avsåg grov misshandel. Slutligen anser jag att frågan om vad som blir följderna av ett beslut om att en misstänkt ska kvarbli i häkte inte innehåller uppgifter om det brott som misstanken avser och den särskilda häktningsgrunden inte aktualiseras i målet. Jag kan inte se att de av Högsta domstolen formulerade frågorna kan motivera att prejudikatdispens meddelas för en prövning av den i målet aktuella häktningsfrågan.

Sammanfattningsvis avstyrker jag prövningstillstånd.

Petra Lundh

Lars Persson

Kopia till:
Utvecklingscentrum
Åklagarkammaren i Uddevalla (AM-33082-20)